Төрөөбүт түөлбэбит чэчирии сайыннын!

САҤА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

2007 сыл
От ыйын 10 күнэ
Оптуорунньук
№ 86 (9661)

ДОРУОБАЙ СҮӨҺҮНҮ, ДЬИЭ КЫЫЛЫН, КӨТӨРҮ ИИТИИ — БИЛИҤҤИ КЭМ СҮРҮН ИРДЭБИЛЭ

Киһи-аймах былыр-былыргыттан дьиэ сүөһүтүн иитиэхтиттэн киһи этинэн, үүтүнэн аһаан-сиэн, тириитинэн таҥнан, бэйэтин кэлэ олгостон бу күнүгэ тиийэ кэллэҕэ. Үйэлэр тухары араас сыстыганнаах ыарыылартан массабай сүөһү өлүүтүттэн государстволар эмсэҕэлииллэрэ дьадайыыга тиэрдэрэ, онтон сылтаан бүтүн норуот да эстэр дьылҕаҕа киирэрэ. Сүөһү массабай өлүүтүн сир хамсааһыннар, улахан уулар халааннарыгар, уот кураанныга тэҥнииллэр.

Ыраахтааҕылаах Россия саҕаттан сүөһүнү эмтээһин, харыстааһын баара биллэр. Ыраахтааҕы Михаил Романов олорор кэмигэр сүөһүнү эмтиир ыйаахтар тахсар буолбуттар. Киин 1640 с. "Сүөһү ыарыытыттан сэрэтии уонна дьону харыстааһын" туһунан ыйаахха илии баттаабыт. Ол ыйаахха олоҕуран ветеринарнай быраабылалар олохтоммуттар. Быраабылалары тутуспат киһини улаханнык буруйдууллара. Ол саҕана "Эмтээһин бириказа" диэн административнай эмтиир тэрилтэ аһыллыбыт. Ыалдьыбыт сүөһүнү атыылыыр эбэтэр атыылааһар көҥүллэммэтин туһунан, өлбүт сүөһүнү сүлбэккэ'эрэ сиргэ көмөргө дьаһаллар тахсыбыттар.

Петр I кэмигэр ветеринария медицинаттан өссө араарылла илигэ. Ол да буоллар ыраахтааҕы ветеринарияҕа болҕомтотун уурар эбит. Ол кэмнэ 1700 – 1800 сс. сүөһүгэ чума ыарыыта туран улахан алдьархайы оҥорбут. Бу ыарыыттан 54 мөл. сүөһү өлбүт, массабай дьон аччыктааһына, өлүүтэ тахсыбыт.

Петр I Россияҕа анатомическай театрдаах, ботаническай садтаах маҥнайгы хирургическай училищены тэрийбит. Дойдуга сүөһү иитиитин сайыннарыыга улахан болҕомтотун уурбут. Ол курдук, Пермскэй уобаласка сылгы заводун тэрийбит, ынах холмогорскай боруодатын үөскэппит, намчы түүлээх бааранныры иитиини саҕалаабыт.

Императрица Елизавета кэмигэр 1755 с. маҥнайгы университет аһыллыбыт. Онно медицинскэй факультеты бүтэрээччилэр киһини уонна сүөһүнү эмтиир быраабы тэҥҥэ ылаллар эбит. Ветеринарияҕа маҥнайгы научнай үлэ бэчээттэммит. Россияҕа сүөһү өлүүтүн тохтотор дьаһал таһсыбыт.

Император Павел I саҕана 1797 с. Россия бары губернияларыгар врачебнай быраабылалар олохтоммуттар. Ол эрээри анал үөрэхтээх специалистар ветеринария курдук салааҕа суохтарыттан сүөһү иитиитин күүскэ сайыннарар кыаллыбатын өйдөөбүттэр. Онон 19-с үйэ саҕаланыытыгар эрэ ветеринария медицинаттан араарыллан наука туспа салаата буолбут. Ол курдук, 1808 с. Медицинскэй хирургическай академия иһинэн маҥнайгы ветеринарнай врачтара 1812 с. бэлэмнэнэн таһаарбыттар.

Саха уобалаһыгар туспа ветеринарнай сулууспа 1897 с. тэриллибитэ. 1908 с. ветеринарнай бактериологическай лаборатория аһыллан үлэлээн барбыта. 1913 с. Саха сиригэр 8 ветврач уонна 6 ветфельдшер үлэлииллэрэ. Революция иннинэ систематыламмыт ветеринарнай сулууспа суоҕа. Советскай былаас олохтоммутун эрэ кэннэ Россияҕа, Саха сиригэр ветеринарнай сулууспа сайдарыгар саҥа кэрдиис кэм саҕаламмыта, сүөһү иитиитин сайыннарыыга сүҥкэн кылаатын киллэрбитэ. Совхоз эстибитин, совхозтар ыһыллыбыларын саҕана ветеринария эмиэ ыарахан балаһыанньаҕа киирэ сылдьыбыта. Хаһаайыстыбаһын, бас билии араас ньымалара үөскүүллэринэн, тас экономическай сибээстэр кэҥииллэринэн, сүөһүттэн ылыллар бородууксуйаны рыноккка атыылааһын, атыылааһыны кэҥиириэн киһиэхэ, сүөһүгэ, дьиэ кыылларыгар, көтөргө социальнай өттүнэн кутталлаах ыарыылар күөдьүйүүлэрин буойсар иниттэн анал дьаһал тахсыбыта. Тыа хаһаайыстыбатын министерствотыгар Саха Республикатын маҥнайгы Президенэ М.Е.Николаев "Биир кэлимэ государственнай ветеринарнай сулууспаны тэрийии" туһунан 1993 с. муус устар 5 күнүгэр дьаһал таһаарбыта. Бу дьаһал олоххо киирэн государственнай ветеринарнай сулууспа Саха сиригэр оннунан хаалан, сайдар олуга ууруллубута.

Билиҥҥи Чурапчы улууһунааҕы ветеринарнай управлениеҕа 116 штатнай единицаҕа 88 анал үөрэхтээх специалист тыа хаһаайыстыбата сайдыытыгар сүөһү, сылгы, дьон доруобуйата туһугар, бородууксуйа хаачыстыбалаах буоларын туһугар үлэлии-хамсыы сылдьаллар.

Ветуправление бэйэтин үлэтин сүрүннээн 4 хайысханан киинээн ыытар. Сыстыганнаах уонна сыстыгана суох ыарыыларга ветеринарнай-санитарнай экспертиза, ветеринарнай чинчийэр лаборатория үлэлииллэр. Сыстыганнаах ыарыылары утары охсуһар анал этэрээт улуус иһинэн, улуус тас өртүттэн киһиэхэ сүөһүгэ, көтөргө бэриллэр уонна онтон тарҕанар сыстыганнаах ыарыылар түрбэттэрин туһугар сыллата утумнаах былааннаах үлэни, прививкалааһыны, вакцинацияны ыытар. Ыарыы көбөр түбэлтэтигэр, суһал көмөнү, дьаһаллары ылан ыарыы тэнийбэтин хаачылыйар, тута карантин оҥорон ону хонтуруоллуур эбээһинэстээх. Сүөһү сыстыгана суох ыарыыларын утары охсуһар отдел сүөһү тыынар уонна ас, ууһуур органнар ыарыыларын эмтээһинигэр, доруобай төрүөҕү ылыыга, сүөһүгэ эбии уонна минеральнай-витаминнай аһылыктары хааччылыыга, сайынгы кэмҥэ оттооһун уонна сүөһү дороххой аһылыгын хааччыстыбалаахтык бэлэмнээһинигэр, сүөһү уопсай туругун, көннөрүн өлүүтүн таһаарбат туһугар үлэтин ыытар.

Ветеринарнай-санитарнай экспертиза сүөһүттэн ылыллар бородууксуйа хаачыстыбатын хонтуруоллуур биир сүрүн салаа буолар, Российскай Федерация уонна Саха Республикатын ветеринарнай сокуоннарыгар, правовой акталарыгар, административнай кэһиилэр кодекстарыгар олоҕуран үлэлиир. Улууска киирэр улуустан тахсар сырье, бородууктаа араас көрүҥнэригэр экка, үүккэ, тириигэ государственнай стандартка эппиэттиирин туһунан сертификат биэрэр, анал чинчийиилэри ыытар. Улуус иһигэр СХПК-лар, подсобнай, чааһынай хаһаайыстыбалар, арыы сыахтара, продуктовай рыноктар, маҕаһыыннар ветеринарнай-санитарнай туруктарын специалистар бэрибиэрэлииллэр. Кэһиилэр тахсар түбэлтэлэригэр, административнай, индивидуальнай миэрэлэри, штрафной санкциялары сокуон быһыытынан туттар бырааптаахтар. Ветеринарнай чинчийэр лаборатория сүрүннээн чинчийэр-диагностическай хайысханы тутуһар. Серология, бактериология, паразитология, микология отделлара үлэлииллэр. Сүөһүттэн ылыллар хаан анализтара, сүөһүгэ кыымга үөскүүр гельминтэри, паразиттары бэрэбиэркэлиир, сүөһү аһылыгын химико-токсикологическай, санитарно-микологическай чинчийиилэрэ, үүт анализтара сылы быһа былааннаахтык ыытыллаллар. Ол быһыытынан чааһынай дьоҥҥо, нэһилиэк баһылыктарыгар рекомендациялар бэриллэллэр. Лаборатория аныгы диагностическай, чинчийэр оборудованиеларынан хааччыллан үрдүк кылааска үлэлээн, республикаҕа биир бастыыҥнар кэккэлэригэр сылдьар.

Бу салаалар үлэлэрэ барыта нэһилиэккэ үлэлиир ветеринарнай специалистар хайдах үлэлииллэриттэн быһаччы тутулуктаах. Бэйэлэрин үлэлэригэр бэриниилээх специалистар аҕыйаҕа суохтар. М.В.Платонова (Болтоҥо), Н.П.Посельская (Хатылы), А.Е.Петрова (Ольулуун), А.И.Егорова (Хоптоҕо), Д.К.Андросова (Хадаар), В.Г.Дьячковская (Хайахсыт), Д.И.Егорова (Чакыр), Н.Н.Копырин (Чыаппара), М.И.Новгородова (Сылан), В.П.Сивцева (Болугур), В.Д.Попова (Арыылаах) сэбиэдиссэйдээх ветеринарнай участоктар үчүгэй үлэлээхтэринэн биллэллэр, нэһилиэннэ хайҕалынан, аптарытыатынан туһаналлар.

Ветеринарнай идэ тыа сиригэр биир саамай ыарахан уонна эппиэттээх үлэ. Ветеринарнай специалистар бары кэриэтэ бэйэлэрин харыстаммакка үтүө суобастаахтык дьон, сүөһү доруобуйатын туһугар үлэлииллэр, кыһаналлар. Ветеринарнай сокуоннары быраабылалары нэһилиэннэ тутуһуута, ону толоруута – бу нэһилиэк, улуус доруобуйата, чэл олоҕо, баайа-дуола буоларын умнуо суохтаахпыт.

ВЕТУПРАВЛЕНИЕ.

Спорт

Компакт - спортинг күрэххэ

Илин Эҥэр кубогар булт саатынан ытыы күрэҕэ (компакт-спортинг) от ыйын 6 күнүгэр Чурапчы сэлиэнньэтигэр буолан ааста. Икки сыллааҕыта Уус-Алданҥа буолбут күөн – көрсүһүүгэ Чурапчылар бастаабыт Илин Эҥэр кубогун илдьэ кэлбиппит. Быйылгы кубок күрэҕэ 50 тэриллиэҕэ барда. Бу маннык улахан күрэхтэһии улууска буола илик.

Бэргэн ытааччылар күрэхтэригэр Чурапчыттан, Амматтан, Мэҥэ-Хаҥаластан уонна Уус-Алдантан барыта 12 хамаанда кыттыыны ылла. Кылаабынай судьуйаһан И.Г. Макаров аныгы үлэлээтэ, тэриллэри ыгар массыыналары, боротокуоллары "Байанай киин" уолаттара киллэрэн-сангалаан ыыттылар. Элбэх эрэйдиилээх киирсии түмүгэр 119 очколаах Мэҥэ-Хаҥалас Майатын хамаандата бастаан кубок хаһаайына буолла. Иккис 107 очколаах Чурапчы хамаандата таҕыста. Хамаандаҕа Ушницкай Руслан, Седалищев Петр уонна Лебедев Егор кыттыбыттара. Үһүс бириистээх миэстэни 106 очколаах Уус-Алдан хамаандата ылла.

Биирдиилээн күрэхтэһиилэр "А" уонна "С" категорияҕа, ветераннарга уонна дьахталларга ыытылынна. "А" категорияҕа хас да күрэхтэһиигэ кыттыбыт, үрдүк таһымнаах спортсменнар киирбиттэрэ. "С" категорияҕа саҥа маннык күрэхтэһиигэ кыттар дьон кыттыбыттара. Бастакы категорияҕа Мэҥэттэн сылдьар Александр Сидоров уонна Чурапчыттан Руслан Ушницкай уопсай ытыы түмүгүнэн 41 очколаах тэҥнэспиттэрин иһин иккистээн уон ытыы буолла. Манна 8 очконы ылан Мэҥэ уола Александр бастаан таҕыста, биһиги Русламмыт 7 очко ылан иккис бириистээх миэстэ хаһаайына буолла. Үһүс миэстэр 40 очколаах Республика хас да тогуллаах чемпиона, призера Александр Игнатьев - Сан Саныч буолла.

"С" категорияҕа улахан сенсация буолла. Ол курдук эрдэ маннык күрэхтэһиилэргэ кыттыбатах, Чурапчы сэлиэнньэтин Мурун Тыымпыйа түөлбэтин олохтооҕо Николай Иванов 43 очкону ылан бастакы миэстэни ылла уонна саамай элбэх тэриэлкэни саамыран "күрэхтэһии геройа" буолла. Иккис Чурапчыттан Василий Неустроев буолла, кини очкота 36. Үһүс бириистээх миэстэҕэ Мырыла хамаандатын чилиэнэ Виктор Собакин 34 очколаах тигиста.

Ветераннарга бастакы миэстэни ылла 35 очколаах Иван Григорьевич Макаров. 32 очкону ылаттаан баран, иккистээн ытыы түмүгэр, иккис миэстэҕэ Амматтан Николай Кузьмин уонна үһүскэ Уус Алдантан Георгий Бурцев таҕыстылар. Дьахталларга соҕотох ытааччы Алена Петрова 26 очко ылан, элбох эр дьону кэннигэр быраҕан анал бирииискэ тигиста.

Күрэхтэһии кэнниттэн главнай судьуйаны, улууска ытыы федерациятын салайааччытын Иван Григорьевич Макаровтыын кэпсэттим.

– Күрэхтэһии үрдүк таһымнаахтык ааста. Биһиги хамаандабыт биир киһитэ кыра көрдөрүүлээх буолан иккискэ тэбиллиибит. Ол эрээри спорт диэн спорт, ким бэлэмнээх, ким кыахтаах кыайар. Эһиилги Аммаҕа буолар кубок күрэҕэр күүскэ дьарыктаныахха наада диэн саналар киирэллэр. Кубокпытын тоннорон аҕалыах тустаахпыт. Бу спорт көрүҥэ төһө да ыарахан сыаналаах, элбох ороскуоттаах буоллар дьону интэриэһиргэтэр, иниитигин сайдыан сөп эбит. Холобура куоракка буолар улахан күрэхтэһиилэргэ 60-70 киһи кыттар буоллаҕына. Быйыл манна 40 -тан тахса киһи кытынна. Бу элбэҕи эрэннэрэр сыһыппара. Ону бэлиэтээн, күрэхтэһии кэнниттэн улуустар бэрэстэбиитэллэрин кытта мунньахха, эмиэ эттилэр. Иннинэ былааннар ылыныллан бу көрүҥү сайыннарыы барыахтаах. Тэрээһиннэ өттүгэр этэр буоллахха Улуус дьаһалтатын спорка отделын специалиһа М.С. Игнатьев, Республика баайга дуога министерствотын бэрэстэбиитэлэ Р.А. Захаров, чааһынай предприниматель В.В. Попов бэркэ сүүрэн- көтөн көмөлөрө баһаам. Кинилэргэ федерация аатыттан махтабыл тиэрдэбин.

Иван Григорьевич түмүгэр күрэхтэһии бириистэрин туруорбут уонна үбүнэн тэрээһиҥҥэ кыттыспыт бары тэрилтэ салайааччыларыгар, предпринимателлэргэ улахан махталын тиэрдэрэ уонна бу спорт көрүҥэ сайдарыгар бары саҥаабыттын уурарбытыгар ыҥырда.

А.ЗАХАРОВ.

Д. П. Коркин аатынан интернат-оскуола 50 сылыгар.

ҮҮНЭ-САЙДА ТУР ҮӨРЭММИТ КЫҺАБЫТ!

Ырааc, куйаас да күннэр турбуттар. Күөх чараҥ сэрүүн сүүтүгэр күн уота килэриччи сыдьыт уолаттары, биһиги чэлгиэнинэн угуттуур курдуга. Иһи биһиги, VIII-IX кылаас уолаттара спортзал көөрдөйүн тутан бүтэрэн эрэр кэмнэт этэ. Иитиллибит кыһабыт тапталлаах оскуолабытыгар бэлэх хааллардыппытыттан санаабыт кэлэн, сүргэбит көтөҕүллэн түүннэри-күнүстэри үлэлиирбит. Кыргыттар оскуола өрөмүөнүгэр кэмэлэһэллэрэ. Чыычаах ырыата-тойуга, оҕо-аймах саҥата-иҥэтэ бу дьоллоох түөлбэҕэ, оонньоон-оһон ааспыт тамгорбутугар куруук оҕо саас чуораана буолан чугдаара туруох курдуга.

Күн-дьыл түргэнник ааһар. Аны аҕыйах хонуктанан үрүө-тараа тарҕаһыахпыт турдаҕа. Орто оскуола Х кылааһа быйыл аһыллыбыт буолла. Сылаас кыһыҥҥы уйабытыттан куһаллэн, ситэ кыната үүммэрбэккэ баран эрэрбититтэн хомойорбут. Үлэбитин бүтэрэн-оһоорон тарҕаһар куммут тиийэн кэлбитэ. Хайдах эрэ курус этэ. Учууталларбытын, иитээччилэрбитин кытта айылҕаҕа таҕан түөлбэлээн олорон интернаппыт миниигэс аһыы хатыҥ чараҥ саҕатыгар, ийэ айылҕабыт маанылаах сиригэр, Чурапчыбыт күөлүн үрдүгэр уоспутунан үллэстэн аһаан "быраһайдыһыыбыт" буолан олорбуппут баара.

Саҥаран олорон ол күн түспүт хаартыскабытын көрдөөхпүнэ, сирэйбитигэр-харахпытыгар саҥньыар саҥа баһыйар эбит. Онно биһиэхэ үһүннүк кылаас салайааччытынан үлэлээбит Н.Н.Павлов - Тыһыт, олох эриириин элбэҕи көрсүбүт киһи, хаар маҥан баттаҕын халыҥ ыпыһынан имэрийэн баран эйэҕэстик мичээрдээт, кэс тылын ис сүрэҕиттэн эппитэ, уһун уннуктаах суолга алҕаан атаарбыта. Кини тыллара биһиэхэ чарааһаан, кэбирээн, уйадыйан олорор оҕолорго сүрэхпитигэр кыымы сахпыта, эрэли үөскэппитэ.

Биһиги кылаас оҕолоро иллээх-эйэлээх да этибит. Коллектив тэрээһиннээх, көхтөөх буоларыгар учууталбыт барахсан Николай Николаевич, иитээччилэрбит Д.П.Коркин, М.И.Михалева, К.С.Постников мүнүрэ суох үтүөлээхтэр.

Николай Николаевич кэрэ дууһата, сырдык мөссүөнэ сүрэхтэн сүппэт. Очуолорго оҕолор биһиги кини репрессияҕа түбэһэн икки эппылларга уурулубутун, улуу Ойуунускай оҕолорун иитэн олох суолугар таһаарбытын билбэт этибит. Учууталбыт барахсан - саха саарына, үтүө да киһи эбит!

Биһигини араас талааннаах, дьоҕурдаах педагогтар үөрэппиттэрэ. В.Ф.Ермолаев - биологияны, географияны үөрэтэрэ, химия куруһуогун салайара. Ол куруһуокка биһиги кылаас уолаттара дьарыктанарбыт. Уруогуттан 5-6 мүнүүтэни ордорон хайаан да буола турар событиелары, политиканы кэпсиирэ. Онно аһаан нагляднай пособиелары, картаны онгорон көрдөрөрө. Убаастыыр учууталбыт кэлин кэтэхтэн агроном үөрэҕин бүтэрэн, сиртэн олгом үүнүүнү хомуйар билиилээх агроном уонна эбиитин саха фольклорун чинчийээччи буолбута. Кини элбэҕи хомуйан суруйан хааллардыбыт буолуохтаах. Сахаҕа эмиэ биир кэрэ дууһалаах, дьүккүөрдээх, ырааҕы ырыагалыы, ырыгар дьоҕурдаах, үтүөҕэ үгүс ыччаты уһуйбут, үөрэппит Чурапчыбыт биир чулуу киһитэ.

Үөрэппит-иитиит учууталларбыт бары да талбыт курдук олох улахан оскуолабытын барбыт, толору бэлэмнээх дьон этилэр: Д.П.Коркин, В.С.Яковлев - Далан, К.С.Постников, И.М.Павлов, П.Е.Спиридонов, А.К.Матвеев, В.Р.Сидорова, Е.Я.Барашкова, И.И.Захаров, И.А.Лукин, И.Р.Михайлов.

Директордарбыт П.П.Михалев, С.И.Жирков, А.С.Шадрин дириҥ толкуйдаах, бириэмэнигурутаан испит салайааччылар этэ. Киниләр оскуола коллективын түмэн, биир сыалга туһаайан, оҕо кыаҕын-дьоҕурун сайыннаран иитэргэ-үөрэтэргэ үлэлээбиттэрэ. Оҕону үлэнэн иитии улахан оруоллааҕын бигэргэппиттэрэ. Оскуолабытыгар элбэх куруһуок үлэлиирэ. П.Е.Спиридонов хаартыскаҕа түһэрэргэ элбэх оҕону үөрэппитэ. Биһиги кылаастан Мэхээччэ Ефремов үлүһүйэн туран дьарыктаммыта. Онтон сылтаан үөрэҕэр мөлтөөбүтүгэр быстах кэмигэ фото куруһуокка дьарыктанарын тохтоторго быһаарбыттар эбит.

А.Н.Седалищева - ырыа учуутала. Олус да кэрэ куоластааҕа, үөрэтэрэ үчүгэйэ, хору үс-түөрт куолаһынан ыллатара. Музыкальнай оскуолаттан Эдуард Левин диэн эдэркээн нуучча уола кэлэн бэркэ байааннга дьоҕуһуоллуура. Анна Николаевна 1957 сыллаахха Москваҕа ыыппыллыбыт Саха сирэ Россияҕа холбоммутун бэлиэтиир бырааһыаныньыкка улахан сыанаҕа "Үрүмэччи маҥан ат" диэн ырыаны бастакы толорооччу буолларын билбэппит. Учуутал, иитээччи быһыытынан ирдэбиллээх, ол эрээри оҕоҕо истиҥ иэйиитин сыһыаннаах этэ.

Уруһуй куруһуогун И.А.Антипин иитэриэһиннэйдик ыытара. Костя Калачев уруһуйга бэрибытыттан ордук дьоҕурдааҕа. Итини таһынан учууталбыт туризмҥа үчүгэйдик бэлэмнээн биһиги хамаандабыт республикаҕа элбэхтик бастаабыта.

Музыкальнай оскуолаттан Василий Сергеев духовой оркестр куруһуогар лаппа үчүгэй коллективы тэрийбитэ. Онно үксэ биһиниги кылаас уолаттара оонньуурга үөрэммиппит. Бары инструменнарга дэгиттэр оонньооччу Миитээ Дьячковскай этэ. Кини духовой оркестрбытыгар иккис салайааччы курдуга. Сеня Попов, Миша Ефремов, Миша Ядрихинскай уонна мин - трубаҕа, Володя Решетников - ударнайга, Виктор Кузьмин - баритоҥҥа, Коля Харайбатов - баска, Миитээ Дьячковскай - кларнетка, Дима Ефремов-альтка оонньуур этибит. Нотанан хайнык баҕарар ырыаны, марштары, гимны таһаарар буолбуппут. Оройуон киинигэр ыытыллар парадтар, улахан мунньахтар, спартакиадалар, сороҕор "танцы" биһиги оркестра суох буолбат этилэр.

Пионерскай үлэни И.С.Охоемов үрдүк тэрээһиниэхтик салайан, бүтүн Соҕаха 1960 сыллаахха бастаабыппыт, комсомол Киин комитетын Бочуот кинигэтигэр киллэриллибиппит.

Старшай иитээччибит И.М.Павлов Аҕа дойду улуу сэриитин кытыылааҕа. Уоттуулдьа арлаҕын ортотунан сылдьыбыт киһи. Олус ирдэбиллээх, бэрээдэги эрэ тутара.

Уруты истиҥ махтальнан тохуоллаһыттари ахтабыт. Суоппарбыт Ыстапаан Протопопов уопуттаах үлэһит, үтүө киһи этэ. Сэмэн Винокуров барахсан оҕолорго истиҥ сыһыанын, аһыныгас кыһамньытын аны ким умнуой? М.Т.Спиридонова - кастелянша амарах санаатынан оҕо-аймахха биһирэммит киһи. И.И.Чепалов - завхоз, элбэх саҥата суох, ол эрээри уу, мууӈ, мас, остолуобуой аһа, туттар тэрил барыта кини түбүктээх күннээҕи үлэтэ. Саас, сайын, күһүн күөл сыырын үрдүгэр олорор буолааччы. Булт саҕана хайаан да илиитин тутуурдаах буолара (кус, туртаайы, улун). Онтон сайыннары майгалаах эрэ тохсө холбоһон эбэни оһуулуу олорорун элбэхтик көрөрүм. Кэлин билбитим кини эмиэ кыраныстаах репрессия сиэртибэтэ эбит. Очолоҕу былаастар хаарыан үчүгэй учуутал буолуохтаах киһини кинин сарбыйбыттар. Тоҕо эрэ мин оҕо саадым ейдөбүлүгэр кини куруук күөлгэ кус түһэрин кэтэһэр курдуга, онтон билигин санаатахха кинэ сарбыллыбыт киһи иэнг эбэни оҕуулаан олорон тэһэлээх элбэҕи санаахтаабыта буолуой? Мунчаарбыт санаатын атастаһара арай эбэ күөлэ эрэ эбитэ дуу?

Билигин биһиги кылаас оҕолоро бочуоттаах сынньалаҥҥа тахсыталыбыт, сорохтор өссө да үлэлии-хамсыы сылдьабыт. Учуутал, эмп үлэһитэ, суоппар, тракторист, бухгалтер, инженер, иитээччи нэтин баһылаан үтүө суобастаахтык үлэлээн кэллибит.

Спортзал тутарбытыгар кулгааҕар хараҥдаас кыбытан баран кыһаллан салайааччылии сылдьар Кеша Ермолаев үөрэҕин бүтэрэн, туһунан суоллаах-иистээх тутуу инженера этэ. Туйгун үөрэнээччибит Коля Харайбатов авиатор-инженер. Мэлдьи күлэ-үөрэ сылдьар, дьээбэлээх Миша Ефремов (убай Дьаппиранап) - эрэллээх үчүгэй суоппар. Кылааска баара-суоҕа биллибэт самай Дима Ефремов (быраат Дьаппирнэмэп) - уордьаннаах тракторист. Буутун этэ бустаҕына, холун этэ хойуннаҕына үлэтин кэтэһэр тустууктаах Слава Романов спортивнай үлэҕэ үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Суворовскай училищеҕа үөрэнэ барбыан этэ. Суворовскай училищеҕа үөрэнэ барбыан этэ Вася Ершов билиитин историк. Ахсааннаах Вася Ершов билиитин историк. Ахбадарар Вася Ершов билиитин историк. Ахбадарар, түргэн тутуулаах Сеня Попов сааннын, хаһыа баарын билбэтибит. Өс хоһоонунан, афоризмнарынан саҥара-салайтара сылдьар Коля Слепцов, самай кини Гоша Макаров бастыҥ трактористар. Ырыаһыт, музыкант, бастыҥ коллектив дууһата күлүү доҕорбут Дима Дьячковскай (Тээми) - ыал амарах аҕата, алта бэртээхэй бэйэлээх оҕолору киһи гынан улаатыннаран баран, үлэлии сылдьан тыынан туораабыта. Өссө хас да оҕо араас ыарыыттан аныгыта Кини улаатыныыр баран, үлэлии сылдьан тыынан улаатыннаран баран, үлэлии сылдьан тыһыыттаан туораһолорго тубэһэн биһиги кэккэбититтэн туорааабыта. Өссө хас да оҕо араас ыарыыттан аҕыйаабыта. Өссө хас да оҕо араас ыарыыттан аныгыта.

Кырдьык ийэни мэккүстэҕинэ иниин биирбэт, мэлдьи саҥаны билэ-көрө сатыыр Миша Ядрихинскай мааны ыал аҕа баһылыгa, очуут-мастыыт киһи. Ыллыырын сөбүлүүр, үчүгэй тустуук, убаастанар табаарыс Сережа Лыткин КГБ үлэһитэ буолбута. Омуннаах, үөрэҕэр үчүгэй Коля Кардашевскай - тренер, спорду көҕүлээччи. Үөрдэһиинэ таҥтиистэрэ саҥдаарар Виктор Кузьмин - бэрэсварщик, ыҥырыыта сылдьар столяр. Бэрээдэктээх, самай, дуоспуруннаах, намыыннык сыһыан саҥарар Вася Иванов - салайааччы, профсоюз үлэһитэ. Хаама сылдьар спорт энциклопедиятынан Миша Дьячковскай ааттанар этэ. Килбик, сэмэй, үөрэҕэр үчүгэй Маша Слепцова күн бүгүнүгэр диэри оҕо бырааһынан үлэлиир. Куруук үөрэ сылдьар, кыраһыабай кыыспыт Еля Местникова дойдутугар Болтоҥоҕо олорор, иллээх ыал ийэтэ, уһуйаан үлэһитэ. Барыбытыгар активистка, кэрэ дууһалаах Еля Яковлева Үрэх-Күөрэҕэ уһуйаан үлэһитэ. Кыргыттары түмээччи, ыллыырын сөбүлүүр Фекла Соловьева ыал күн күбэй мааны ийэтэ буолан дьоллоохтук олорор. Бары да олоххо оннубутун булан, дьиэ-уот тэринэн, үлэлээн - хамсаан иитиллибит дойдубутугар киһи, үлэһит буолбут кэспитин чиэстээхтик толордубут диэн саныыбын.

Оскуола ыгардас биир туһаайыыга дьоҕурдаах оҕолорун ахсааныыан уонна ситиһиилэринэн эрэ буолбакка, кини төрөөбүт дойдутугар, норуотугар элбэх туһаны аҕаллыбыт араас идэлээх, үлэлээх иитиллээччилэрийин сыаналаныахтаах. Тапталлаах оскуолабыт тэриллибитэ 50 сылынан биһиги кылаас ааттыттан итии-истиҥ махтал, аҕардa тылларын этэбит! Сахабыт сирин экономиката, үөрэҕа, культурата сайдарыгар үгүс үтүө ыччаты иитэн-үөрэтэн таһаара туруохтун диэн бигэ эрэллээхпит.

З.И.ФЕДОРОВ,
РФ физкультураҕа уонна спорка туйгуна
1964 сыл IX кылааһы бүтэрбиттэр ааттарыттан.

ДЬИНГНЭЭҔЭ БИЛИННЭ

"Саҥа олох хаһыат" 2005 сыл сэтинньи 24 күнүнээҕи нүөмэригэр үһүс балаһаҕа "Мэлдьэхситтэн төрүттээх милиция сотрудниктара" диэн ыстатыйа бэчээттэммитэ. Онно орток колонкаҕа икки киһи хаартыската кэккэлэһиннэрэ көрбүттэрэ, киниэнин Егор Яковлевич (уола) уонна Афанасий Яковлевич Портнягиннар (аллараа) диэн суруллубуттара. Ити таһаарыыта аллараа хаартыска алҕас суруллубутун туһунан Татьяна Сивцева редакцияҕа суруйк аҕалан биэрдэ.

Хаартыскаҕа кииниләр таайдара Прокопий Прокопьевич Толстоухов олорор. Ону киниини билэр дьон туһунан сурукпара, сэрии хонуутугар охтубутун туһунан биллэрии суругта бигэргэтэллэр. Итиниэ 76-с стрелковай дивизия туспа хайыһар батальонун кыһыл армиеһа П. П. Толстоухов Белорусскай ССР Витебскай уобалаһын Дубровинскай оройуонун Бобровай деревнятыгар 1943 с. олунньу 14 күнүгэр ийэ дойдутун көмүскээнигэр байыаннай присягатын чиэстээхтик толоран хорсуннук өлбүтүн туһунан биллэрбиттэр. П. П. Толстоухов саха национальнай байыаннай оскуолатыгар үөрэнэ сылдьан 1941 с. балаҕан ыйын 7 күнүгэр сэриигэ ыҥырыллыбыт.

Алҕас суруйуу ыстатыйа автора сыыһа данныйдарын ылбытыттан тахсыбыт.

"СО" корр.

БАРҔА МАХТАЛ ТЫЛЛАРЫН АНЫЫБЫТ

Быйыл тохсунньу ыйтан соҕотоон үс сааны быһа куоратынан, тыанан уһуннук эмтэнэн, сыый да буолан, дойдубар эргиллэн үөрэ-көтө олоробун. Киһиэхэ соспой күндүтэ - доруобуйата.

Ыарыы обургу ыарахан тыынынан хаарыйан, киһи күнүнньийын харанордар ыарахан түгэнигэр биһиги туспутугар күнү-түүнү аахсыбакка түбүгүрэр "маҥан халааттаах аанньалларбыт" Чакыр участковай балыыһатын фельдшера К.К.Тарасова, терапевт быраас Е.С.Оконешникова, Чурапчы киин балыыһатын бары мед үлэһиттэрэ буолаллар.

Биһиги - ыарыһахтар туспутугар ахсаабат кыһамньыгыт, үтүө сүбэҕит-амаҕыт иһин барҕа махталбытын тиэрдэбит. Бэҕэрабыт үрдүк таһаарыылаах үлэни, тус олоххутугар дьолу, кыраанах доруобуйаны. Аны доҕоны Айыы дьонун абырыы, күн дьонун көмүскүү сылдьыҥ диэн алҕыспытын аныыбыт.

Өбүгэлэрбит "Ойуурдаах куобах эстибэт, дьоннаах киһи түҥэйбэт" диэн мээнэҕэ эппэтэхтэр. Ыарыыр-мөлтүүр кэмнэрбэр кэмэ-тирэх буолбут, сонообытын көтөхпүт, үтүө тылларынан, дууспурунаах сүбэлэринэн, сылааскы сыһыаннарынан өйөөбүт, үп-харчы өттүнэн көмө буолбут Чакырым дьонугар-сэргэтигэр (баһылык Т.В.Адамова), аймах-уруу дьоммутугар, табаарыстарбытыгар-доҕотторбутугар, чугас ыалларбытыгар: А.К.Адамоваҕа, У.В.Ануфрьеваҕа, У.Г.Софроноваҕа, М.Н.Адамоваҕа, Т.В.Адамоваҕа, А.В.Неустроеваҕа, В.П.Адамоваҕа, Е.Т.Макароваҕа, П.И.Васильеваҕа, Д.И.Егороваҕа, З.Н.Матвееваҕа, В.С.Филатоваҕа, уонна да атын кэмэлэстүт тэрилтэлэргэ, чуолаан ОДьКХ ГУ Чурапчытааҕы филиала (сал. Н.Н.Кириллин), оскуола (сал. А.В.Неустроева), уһуйаан (сал. В.К.Еремеева) коллективыгар, "Алгыс" түөлбэ (сал. Д.И.Егорова), "Сардаҥа" түөлбэ (сал. М.И.Маркова), "Хатыннаах" түөлбэ (сал. Е.И.Юмшанова), "Сарыал" түөлбэ (сал. В.И.Оконешникова) олохтоохторугар ис сүрэхпититтэн истиҥник махтанабыт.

Барҕа махталбытын тиэрдэбит эбээбитигэр Парасковья Михайловна Никоноваҕа, бииргэ төрөөбүт эдьиийдэрбитигэр, балтыларбытыгар, убайдарбытыгар, бырааттарбытыгар, кииниләр дьиэ-кэргэттэригэр.

Олус сэргэх дьоннордоох, доҕоттордоох, тирэхтээх эбиппит. Бу орто дойдуга төрөөммүн мээнэҕэ кэлбэтэх эбиппин, бэрт кыра да буоллар үтүөнү, кэрэни эниэхэ бэрэбит эбиппин. Киһиэхэ гэ тирэҕэ, көмөтө.

Күндү дьонум! Күн сирин күндүтэ, кэрэтэ барыта эниэхэ аананнын, үүт-сүөгэй үрүйэ кэриэтэ уһуннук, үлэҕэ-үөрэххэ ситиһии сиэттистиҥ, үөһэттэн үрүҥ күн мичээрдии сыдьаайдын!

Анна, Николай НИКОНОВТАР
дьиэ-кэргэттэрэ.

АДМИНИСТРАЦИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ "ОЖУЛУНСКИЙ НАСЛЕГ" ЧУРАПЧИНСКОГО УЛУСА (РАЙОНА) РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)

с.Дябыла

III сессия
Решение № 13

от 26 апреля 2007 г.

ОБ УТВЕРЖДЕНИИ ПОЛОЖЕНИЯ "О НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКЕ МО "ОЖУЛУНСКИЙ НАСЛЕГ" МР "ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС" НА 2008 ГОД

Совет депутатов МО "Ожулунский наслег" РЕШАЕТ:
1. Утвердить Положение "О налоговой политике МО "Ожулунский наслег" на 2008 год.
2. Опубликовать Решение и настоящее Положение в улусной газете "Сана олох" (до 30 мая 2007г.)
3. Настоящее Положение вступает в силу с 1 января 2008 г.
4. Решение вступает в силу с момента подписания.

Глава МО "Ожулунский наслег" Л. ЕФРЕМОВА.

Положения "О налоговой политике МО "Ожулунский наслег" на 2008 год.

Раздел 1. Местные налоги.

Настоящее Положение устанавливает следующие элементы налогообложения по местным налогам: налоговые ставки, льготы, порядок и сроки уплаты налогов на территории МО "Ожулунский наслег".

1. Иные элементы налогообложения по местным налогам и налогоплательщики определяются Налоговым Кодексом РФ.

На территории МО "Ожулунский наслег" в соответствии с Налоговым Кодексом Российской Федерации действуют местные налоги:

1.1. земельный налог;

1.2. налог на имущество физических лиц.

2. При предоставлении льгот по уплате местных налогов, связанных с изменениями в федеральном и республиканском законодательстве, сумма выпадающих доходов местного бюджета возмещается из бюджетов соответствующего уровня.

3. В случае внесения изменений и (или) дополнений в Налоговый кодекс РФ, иные акты законодательства о налогах и сборах, соответствующие изменения и (или) дополнения вносятся в настоящее Положение.

1.1. Земельный налог

Статья 1. Налоговые ставки

1. Налоговые ставки устанавливаются в размере от кадастровой стоимости земельных участков:

1) 0,3 процента в отношении земельных участков:

отнесенных к землям сельскохозяйственного назначения или к землям в составе зон сельскохозяйственного использования в поселениях и используемых для сельскохозяйственного производства;

занятых жилищным фондом и объектами инженерной инфраструктуры жилищно-коммунального комплекса (за исключением доли в праве на земельный участок, приходящейся на объект, не относящийся к жилищному фонду и к объектам инженерной инфраструктуры жилищно-коммунального комплекса) или предоставленных для жилищного строительства;

предоставленных для личного подсобного хозяйства, садоводства, огородничества или животноводства.

182 1 06 06013 10 0000 110 - Земельный налог, взимаемый по ставке, установленной подпунктом 1 пункта 1 статьи 394 Налогового кодекса Российской Федерации, зачисляемый в бюджеты поселений.

2) 1,5 процента в отношении прочих земельных участков.

182 1 06 06023 10 0000 110 - Земельный налог, взимаемый по ставке, установленной подпунктом 2 пункта 1 статьи 394 Налогового кодекса Российской Федерации, зачисляемый в бюджеты поселений.

Статья 2. Налоговые льготы

1. Освобождаются от уплаты налога категории лиц, указанные в статье 395 Главы 31 "Земельный налог" НК РФ, приложение №____.

2. Налоговая база уменьшается на необлагаемую налогом сумму в размере 10000 рублей для категорий налогоплательщиков, указанных в п.5 ст.391 главы 31 "Земельный налог" НК РФ. Дополнительно в размере___% освобождаются от налогообложения (по решению представительного органа муниципального образования (поселения)).

Статья 3. Порядок и сроки уплаты налога

1. Налогоплательщики-организации исчисляют сумму налога (сумму авансовых платежей по налогу) самостоятельно.

Налогоплательщики - физические лица, являющиеся индивидуальными предпринимателями, исчисляют сумму налога (сумму авансовых платежей по налогу) самостоятельно в отношении земельных участков, используемых ими в предпринимательской деятельности.

Сумма налога (сумма авансовых платежей по налогу), подлежащая уплате в бюджет налогоплательщиками, являющимися физическими лицами, исчисляется налоговыми органами.

Налогоплательщики, имеющие право на налоговые льготы и уменьшение налогооблагаемой базы, должны представить документы подтверждающие такое право, в налоговые органы в течение календарного года.

2. Налог зачисляется по реквизитам получателя УФК по Республике Саха (Якутия) (Межрайонная ИФНС России № 4 по Республике Саха (Якутия)) р/с 40101810100000010002 ИНН 1415007936 КПП 143001001 ОКАТО МО "Ожулунский наслег" БИК 049805001 ГРКЦ Нац. Банка Республики Саха (Якутия) БАНК РОССИИ г. Якутск. Коды бюджетной классификации.

3. Установить следующий порядок сроков уплаты земельного налога:

3.1. Физические лица, уплачивающие налог на основании налогового уведомления, в течении налогового периода уплачивают один авансовый платеж по налогу до 15 октября 2007г. Сумма авансового платежа по налогу исчисляется как произведение соответствующей налоговой базы одной второй налоговой ставки. По итогам налогового периода уплачивается до 20 февраля года, следующего за истекшим налоговым периодом, сумма налога, определяемая как разница между суммой налога, исчисленная в соответствии с пунктом 1 ст.396 НК РФ, и суммой авансового платежа по налогу.

3.2. Организации и физические лица, являющиеся индивидуальными предпринимателями исчисляют и уплачивают суммы авансовых платежей по налогу до 30 апреля, до 30 июля, 30 октября текущего налогового периода как одну четвертую налоговой ставки процентной доли кадастровой стоимости земельного участка по состоянию на 1 января года, являющегося налоговым периодом. Уплата налога производится по истечении налогового периода не позднее 20 февраля года следующего за истекшим налоговым периодом.

4. Налог уплачивается в бюджет по месту нахождения земельных участков, признаваемых объектом налогообложения в соответствии со статьей 389 НК РФ.

5. Налоговые декларации по налогу представляются налогоплательщиками не позднее 1 февраля года, следующего за истекшим налоговым периодом.

1.2 Налог на имущество физических лиц

Статья 1. Ставки налога 1. Ставки налога на строения, помещения и сооружения в зависимости от суммарной инвентаризационной стоимости, типа использования и по иным критериям устанавливаются в следующих пределах:

Статья 2. Льготы по налогу

Стоимость имущества	Ставка налога, %
До 300 тыс. рублей	0.1
От 300 тыс. рублей до 500 тыс. рублей	0.3
Свыше 500 тысяч рублей	0.5

Установить, что от уплаты налога на имущество физических лиц освобождаются категории граждан по перечню, предусмотренному статьей 4 закона РФ от 09.12.1991г. №2003-1 "О налогах на имущество физических лиц".

Порядок исчисления и сроки уплаты налога определены статьей 5 Закона РФ "О налогах на имущество физических лиц".

Зачисление налога производится по реквизитам получателя:

УФК по РС (Я) (Межрайонная ИФНС России № 4 по Республике Саха (Якутия)) р/с

40101810100000010002 ИНН 1415007936 КПП 143001001 ОКАТО МО "Ожулунский наслег" БИК 049805001 ГРКЦ Нац. Банка Республики Саха (Якутия) БАНК РОССИИ г. Якутск

Код бюджетной классификации:

182 106 01030 10 0000 110 - налог на имущество физических лиц.

АБИТУРА - 2007

Бэс ыйыттан Дьокуускай куорат томтойор киинигэр, Опера уонна балет театрын таһыгар, саҥа тутуллубут 17 №-дээх таас оскуолаҕа биһиги улуустут абитуриеннарыгар анаммыт штаб арыллан үлэтин саҕалаабыта. Штабы үөрэх управлениетын кылаабынай специалиһа М.С. Филиппова салайар. Киниэхэ ЧРОСИО, Болтоҥо, Хадаар, Кытаанах оскуолаларыттан көмөлөһөөччү быһыытынан учууталлар киирэн олороллор.

От ыйын 6 күнүнээҕи дааннайынан уопсайа 200-тэн тахса оҕо регистрацияланна. Кинилэргэ уопуттаах үлэһиттэр профориентационнай, психологическай көмөлөрү, сүбэлэри биэрэллэр. Маны таһынан хас биирдии оҕо баҕатынан хаһык үөрэххэ конкурс улаханын, кыратын, төлөбүрэ төһөтүн туоһулаһан ырытыһаллар. Оҕолор киин куоракка киирэн муммат-тэммэт усулуобуйаларын олохтууллар.

Билигин киин куораттарга үрдүк үөрэх кыһатыгар докумуону тутуу бүттэ. Онтон СГУ уонна да атын үрдүк үөрэх кыһалара от ыйын 15 чыыһылатыгар дылы докумуон тутуохтара. От ыйын 17 күнүттэн биир кэлим экзамен иккис сүүрээнэ саҕаланар. Манна убаастанар биричиинэнэн (аармыйаттан кэлбит, оҕото үөрэҕи саҥа бүтэрбит) сатаан БКЭ туттарбатах ыччаттар экзамен туттараллар. Саҥа оскуоланы бүтэрбит оҕо экзаменҥа ардэ тоҕо сатаан туттарбатах биричиинэтин туоһулуур справка аҕаллаҕына киирэр.

Иккис сүүрээнҥэ уонна традиционнай спец. экзаменнарга консультациялар төлөбүрэ суох ыытыллаллар. Ким баҕалаах штабка кэлэн сурутан дьарыктаныан сөп. Штаб үөрэххэ киирии түмүгэ тахсыар диэри оҕолору кытта үлэлиэҕэ.

Айталина АДАМОВА.

ЫСТАРААПТАР ҮРДЭЭТИЛЛЭР

Бэс ыйын 22 күнүгэр 2007 сыл 116 №-дээх Федеральнай сокуон административнай сокуону кэһии иһин харчынан төлөөһүнү олохтооһуну кииллэрдэ. Ол эбэтэр урут биир алын МРОТ (минимальная оплата труда) толуур эбит буоллахтарына билигин уу харчынан ыстарааап суруллар буолла. Сокуон 09. 07. 07 сокуоннай сиилэтигэр киирэр. Сокуон уратыгар ыстарааап үрдээһиннэр буолар. Ол курдук гражданнарга 5 тыһ. солк. диэри (икки төгүл үрдээтэ), дуоһунастаах үлэһиттэргэ, предпринимательлэргэ 50 тыһ. солк. диэри, тэрилтэлэргэ 1 мөл солк. диэри, ол эбэтэр 10 төгүл улаатта.

Ыстараапка түбэспэт туһугар, бастакытынан, гражданнар сокуоннайа суох предпринимательствонан дьарыктаныа суохтаахтар, ол эбэтэр сокуоннайа суох дьону, таһаҕаһы харчыга таһыы тохтотуллуохтаах. Иккиһинэн, предпринимателлэр дьону таһарга лицензиялара (8 киһиттэн үөһэ) эбээһэтэлинэй баар буолара ирдэнэр. Путевкалаах, онно сарсыардааҕы медицинскэй көрүүнү барбытын туһунан бэчээттээх, массыынатын докумуона, водительскай дастабырыаната, санитарнай кинигэлээх буолуохтаах.

Улахан таһаҕаһы таһар массыыналар эмиэ ити ирдэбиллэри тутуһуохтаахтар. Кутталлаах таһаҕаһы таһааччылартан (бензин, солярка, фекальнай отходтар, кырааскалар, о. д. а.) бастакытынан, итиэннэ таһарга көҥүл (ДОПОГ-допуск перевозки опасных грузов) ирдэнэр. Иккиһинэн, транспордара кутталлаах таһаҕаһы таһарга сибидиэтэлистибэлээх буолуохтаах. Үсүһүнэн, кутталлаах таһаҕаһы илдьиэхтээх маршрутнай лист ирдэниллэр.

Тэрилтэ массыыналарыгар толоруллубут путевка (медицинскэй көрүүнү барбытын туһунан бэчээттээх), водительскай дастабырыаната, транспорт докумуона, суоппар медицинскэй көрүүнү барбытын туһунан справка ирдэнэр.

Бары транспордаах гражданнар, дьону таһар предпринимательлэр, тэрилтэлэр суоппардара, салайааччылара суолунан сылдьыы саҥа сокуонун тутуһууга эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһаргытыгар ыҥырабыт.

ЧУРАПЧЫ, ТААТТА УЛУУСТАРЫН ГОСУДАРСТВЕННАЙ ТРАНСПОРТНАЙ ИНСПЕКТОРА.

ПЕНСИОННАЙ УПРАВЛЕНИЕТТАН ЕДВ ЫЛААЧЧЫЛАР ИСТИИЛЭРИГЭР

"Государственнай социальнай көмө туһунан" 178 №-дээх Федеральнай сокуоҥҥа олоҕуран Саха Республикатын Пенсионнай Фондун Отделениета биллэрэр: Российскай Федерация Пенсионнай Фондатыттан ЕДВ ылааччылар социальнай өҥө нобуоруттан (НСУ) барыттыттан эбэтэр чааастаан биир толору сылга аккаастанар быраантаахтар, атыннык эттэххэ социальнай өҥө нобуорун ЕДВ-га эбии харчынан ылыахтарын сөп.

Манна олоҕуран улуустааҕы Пенсионнай управление 2008 сылга социальнай өҥө нобуоруттан аккаастанааччылартан сайабылыанньаларын бу дьыл алтынньы ыйын 1 күнүгэр диэри ыларын иһитиннэрэр. Сайабылыанньаны пенсионер бэйэтэ аҕалыахтаах.

Социальнай өҥө нобуора, ЕДВ ылааччыларга барыларыгар тэҥ кээмэйинэн төлөнөр, ыйга 513 солк. Бу иһигэр киирэр:

1. Босхо эмп уонна санаторно-курортнай путевка төлөбүрэ - 456 солк.
2. Тимир суолунан, электричканан путевканан айан төлөбүрэ - 57 солк.

Социальнай өҥө нобуоруттан барытыттан, эбэтэр чааастаан аккаастаныаххытын сөп. Манна хас даҕаны түгэни холобурга аҕалабыт.

Маҥнайгы холобур: II-с степеннээх үлэлиир кыаҕын сүтэрбит инбэлиит ЕДВ-гар 723,36 солк. ыла сылдьар. Бу дьыл алтынньы ыйын 1 күнүгэр диэри социальнай өҥөттөн аккаастанар сайабылыанньа туһэрэр. Оччоҕо 2008 сыл тохсунньу ый 1 күнүттэн 1236,36 солк. харчыны (723,36 солк. + 513,0 солк.) ылыитигэр ылар.

Иккис холобур: I степеннээх үлэлиир кыаҕын сүтэрбит инбэлиит ЕДВ-гар 476,09 солк. ыла сылдьар. Бу дьыл алтынньы ыйын 1 күнүгэр диэри социальнай өҥө нобуоруттан чааастаан - айан төлөбүрүттэн аккаастанар сайабылыанньа түһэрэр. Оччоҕуна 2008 сыл тохсунньу 1 күнүттэн 533, 09 харчыны (476,09 солк. + 57,0 солк.) ылар буолар. Ол оннугар босхо, эмиинэн санаторно-курортнай путевканан туһанар.

Социальнай өҥө нобуоруттан аккаастанар сайабылыанньа биэрдигит да, ЕДВ-ны 2008 сылы быһа харчынан ылар буолаҕыт. Иннинки сыллар көрдөрөллөрүнэн, сыл саҥа саҕаланыыта кэлэн "Эмиит сыанатa наһаа ыраахан эбит, сайабылыанньаттан аккаастанабыт" диэн кэлээччилэр баар буолаллар. Онон үчүгэйдик толкуйданан бараан сайабылыанньаҕытын суруйургутугар көрдөһөбүт. Сыл аайы айанныыр пенсионердар айан төлөбүрүттэн аккаастаныахтыгын сөп. Биһиэхэ тимир суол суоҕунан бу льготанан элбах киһи туһаммат. Путевканан эмтэнэ бараллары былаанныааччылар айан төлөбүрүттэн аккаастаныахтарын толкуйданныт.

2006 сылга бэриллибит сайабылыанньаҕыт 2007 сылынан бүтэр. Бу сылга сайабылыанньа биэрбэтэхтэр автоматически социальнай өҥө нобуорунан туһанааччыларга киирэҕит. Онон сыл аайы саҥалыы сайабылыанньа биэрэҕит.

ПЕНСИОННАЙ УПРАВЛЕНИЕ.

ЭҺЭРДЭЛИИҺИТ!

Потребительской кооперация туйгунун, Сылаг хлебопекарнятын сэбиэдиссэйин **Анна Васильевна НОГОВИЦЫНАНЫ** *олохун орто анныгынан-50 сааскын ааспытын туолбуккунан итэллэх-истиҥник эҕэрдэлиибит!*

Эйэҕэс сир үөрүгэр баар барыы кэрэни, кырдьарыылары билиммэт үйнэ үйдэ, ыытааччы дорообуйаны бэлэмнэтэ. Бэка сонаан барыта туоллун, үтүө сонаан уостубатын. Дьол-эйэ энэрдэстин, үйэн үөрүүтүн, үөрүүн уксэппин!

"Маарыкчаан" ПО быраабылыанньата, профкома.

x x x

Бүтүк-маганы таптыыр, кэрэммин, ааныбытын, эйэҕэбитин үлэ ветерана, ОДЬКХ биир тутаах, кырдьаҕас үлэһитин, Чураҥны сылгыныттан алахтааҕын **Юрий Михайловичы ШАМАЕВЫ** *60 сааскын туолбуккунан итэллэх-истиҥник эҕэрдэлиибит!*

Бэйиэй аҕабыт, эйэҕэбит-дьиэ-кэргэн хаһыҥ хаскатта, суон дурдатта, кэмнэскэлэ, үлэни ере тутан эйэх маҥтал истиҥ тылларын ыытыахтын ыларын дьоҕун кэлиэбит буолуоҕун.

Оҕолоругун иитэн-уоруоттуоран аҕаастарыгар туруорбуккар, куус-кэмнэ буоларыҥ, үтүө субэ, өйдөбүлүҥ иҥин барҕа маҥтаабытын этэбит, хаалбар аноостобут.

Баҕарабыт таптыыраах кэлиэбитигэр чэгиэн дорообуйаны, кырдьарыылары билбэккэ үйдүнүк, дьоллоохтук аҕаарыгар алгыстыт үтүөтүн аныыбыт.

Кэргэнин Татьяна Егоровна, оҕолорун, кутталын, кийиитин, сиэннэрин.

x x x

Күнү баллыыбытын, эйэлиибитин Дириҥ баҺылаҕын алахтааҕын **Клара Кириллованы ТОСКИНАНЫ** *үйэ анараатаах үбүлүйэйүнэн итэллэх-истиҥник эҕэрдэлиибит!*

Баҕарабыт чэгиэн-чэбдик дорообуйаны, дьиэ-кэргэннэр дьоҕу-сарыны!

Эн хаһыу көрүнүн, дьоннор сылаас сыҥаныҥ, алаастаах бэлиитэннэрбин билиэхтэх хаалбар буоллаҕ.

Баҕарабыт олохтон ыстата мэлдьи кэрэ сонаа кэнсэлэтэрэгэр, ыра сонаан ыспан иҥэрэгэр.

Эдьиийдэрин Дария Кириллованы, Марита Кириллованы, Татьяна Кириллованы, балтын Наталья Кириллованы, бырааттын Владимир Кириллович уонна оҕолоруун, сиэттэрин.

x x x

Истиннник саныыр доҕоробутун, Чураҥны сылгыныттан алахтааҕын **Иван Иванович СОФРОНОВЫ** *55 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүйүгүнэн ис сүрэхпититтэн эҕэрдэлиибит!*

Баҕарабыт үтүө майгыыннан, субэҥнэн-амаҥынан кэрэни туттуу, уҥуохтан, үтүөлээхтэн уксэтэ эйэдэни эрчимнэхтик ойо-тута, үлэлии-хамсыы сылдьарыгар, дьиэ-кэргэннэр, чугас дьоннор чэгиэн дорообуйаны, үйэн дьоллоох олоҕу.

Чураҥны орто оскуолатыгар биригэ үөрэммит доҕоттороҕун.

x x x

Одьулуун нэһилиэгин **ЛАВРОВТАР** *дьиэ-кэргэтин Саха Республикатын профсоюзтарын спартакиадатыгар "Спортивнай дьиэ-кэргэн" күрэхтэһиигэ үйүс миэстэни ылбыккытынан итэллэх-истиннник эҕэрдэлиибит!*

Баҕарабыт кытаанах дорообуйаны, чэл олоҕу, спорду иннигэтин даҕаны ере тутан дьоллоохтук аҕаарыгаттуоҕуҥ.

"Маарыкчаан" ПО быраабылыанньата, профкома.

МАХТАНАБЫТ

Күнү ийэбит, эйэҕэбит РФ үөрэҕириитин туйгуна, "Учууталлар учууталлара", педагогическай үлэ ветерана Арыылаах нэһилиэгин алахтааҕа Анастасия Герасимовна Барашкова ыарахан ыарыыттан хаһаллыахтук бу дьыл ыам ыйын 20 күнүгэр олохтон туораабыта.

Бэйиэгэ кыдыгыылаах, уҥуохах-хаардаах, суола суох эрэйдэх кэмнэ ийэбитин дайдатын булларарбытыгар улахан өйдөбүт "Чураҥны улууһа (ороҥуона") МТ баһылыгын солбуйаччы Д.М. Лобановаҕа махтаныбытын тиэрдэбит.

Күнү кыйдыбытын сүгэрбит ыарахан кэммитигэр куус-кэмнэ, тирэх буолбут амарах саноолаах бар дьоммутугар-Дьокуускайтан аймахтарбытыгар Барашковтарга, Е.Г. Васильеваҕа, Арыылаахтан Барашковтарга, Каженкиннарга, А.С. Поповаҕа, Андросовтарга, Поповтарга, Беляевтарга, ийэбит чугас доҕотторугар Петровтарга, Кардашевскайдарга, Т.С. Борисоваҕа, Даниловтарга, ыалларыгар Е.М. Поповаҕа, Л.И. Аныгитоваҕа, Протопопповтарга, Арыылаах администрацияттан баһылыгын солбуйаччытыгар Г.И. Егоровка, оҕолорун кытта биригэ үөрэммит таабарыстарыгар, биригэ үлэлээбит коллективыгар, Тыа хаһаайыстыбатын министерствотын социальнай сайдыытын управлениетын салайаачытыгар А.М. Копыринна, Чураҥнытаабы "Мелиоратор" тэриллэ салайаачытыгар М.И. Лоскинна, А. Дорамаевка, "Агромелиопроект" ХЭТ "Барааннстрой" тэриллэлэр салайаачыларыгар В.С. Яковлевка, Ю.П. Петуховка, Чураҥнытаабы ийэн сүүрэх оскуола 6-с карпуҥун коллективыгар барҕа махтаныбытын тиэрдэбит.

Күнү дьоммутугар баҕарабыт чэгиэн дорообуйаны, олохтуттуоҕар ситиҥнилэри. Эйгиннин үөрүү-көтүү эрэ доготтостун!

Оҕолоро, сиэннэрэ.

Специалист трибуната

БАЛЫК ЫАРЫЫЛАРА

Саҥабыт сирэ ааттаах балыгынан бай дойду. Биҥиги өбүгэлэрбит үйэлэр тухары суоҕа-хуоҕанна, тоҕоостоох тымныыларга, кыйыларга-сайыларга балыгы бөрө сүрүн аҥылык быыстыгынан оҥостон иҥин хара буолбуттара кэпсээннэн-кэпсээннэргэ, номохтон-номохчо ахтылларын, сурулларын кэлиэ. Саха киэнтэ балыгы ампаардаах аҥын курдук саныыр бэйиэтэ үөскэтэн, харыстаан баччаанныга диэри аҕаллаа.

Балык хаппа үөскүүр эйгэтиэн, уутуннан муора, өрүс, күөл балыктарыттар арахсыллар. Балык ыарыылара үөскүүр сүрүн биригиннэтиэхэ бэлэмнэнэ - кэмнэ экология айылаах-уута, уута ааҕас промышленнай тобохтор, удобрениелар, пестициттэр киирэн сууруллуулларыттан, уу кирэтийиититтэн, сыгынньыттан буолар. Оччо тэҥэ балыгынан ааҕас уу үөнэрэ-көйүүрдэрэ, кэтэрдэр, кыыл-суол аҥыльыстаннар буолан, ыарыыга ыллардыт, сугуллубут үөнтэн-көйүүртэн, кэтэрдэртэн балык бэйиэтэ сыстан ааҕас ыарыыга хаппарар. Ол курдук, кэтэр лиистэнэ (гельминт) сымыйта кэтэр саадыан кытта уута түҥэн сиппөөх усулуобуйаҕа түбэйэн 11-12 хонуттаан личинкэҕэ күбүлүйан уу үөнэрэҥэр моллюскаларга, ракушкаларга, шиклоттарга отоо киирэллэр. Маны балыктар силлэр. Личинкэлэр балык иҥиэр, быыларыгар тарҕанар, оно сайдаллар. 2-3 ыйынан ситиэ улахан лиистиҥкэ (гельминтэ) күбүлүйан сымыйтарын тиҺаарбытынан бараллар, 2 м тиэйэ уҥуоннаах буолуохтарын сөп. Балык иҥиэр 2-3 сыл сымыйттыыллар дьоҕурдарын сүгэрбэккэ сылдьыахтарын сөп.

Хаппык баҕарар балык кыйы аҥыльга буоларын быыстыгынан эт-үүт, сымыйт курдук хайаан да лабораторнай ветеринарнай чинчийиини барыахтаах. Оччо балыктыттар бөлөхтөрүн атыылыаххыт иннинэ хайаан да ветлабораторияҕа аҕалан чинчийтэрэн, көҥүл ылан атыылыырыгыт булгуччулаах. Атыылааччылар ыллаххыт иннинэ атыыһыттан документтаах.

Кыйы аҥыльгар сөпөөх балыгы таларга балык тириитин, хатырыгын, лаппаанньарын дьиҥнээх форматыгар, хараҕар, иҥиэр улахан болдьоҥо ууруллуохтаах. Доруобай балык сиҥин быччыгын этин тарбахханан баттыгахханна онтхойбут сирэ сүгэр, кэнэр. Хатырыга күн уотугар, сырдыкка ньлбэчийэн кэстэр. Этиэр кытаанахтык сыста сылдьар балык салгыйа туспа сыта сыыра суох дьаҥкыр, тас көрүҥэр ньаанньар, баас-үүт суох буолар. Лаппаанньара көрүҥэр ньаанньар, баас-үүт суох буолар. Лаппаанньара бүтүннүөр, хайыыларын уҥуохтара, хайыы аҥаарын саба бүтүннүөр, хаппыыларын сыста сыталлар. Хараҕа болтөрөөн, төгүрүк, хараҕын сыста сыталлар. Хараҕа бөлтөрөөн, тө г